
Almir MALJEVIĆ¹

**Komparativni sistemi krivičnog pravosuđa
(tematski prikaz)**

**Comparative Criminal justice Systems (a
topical approach)
Philip L. Reichel 1999**

Djelo Komparativni sistemi krivičnog pravosuđa obrađuje materiju koja, u savremenim uslovima života svih i rada onih koji su na bilo koji način vezani za pravosuđe, zaokuplja izuzetnu pažnju. Krivično pravo, krivično procesno pravo, sudovi, policija, kazneno-popravne i odgojne institucije, maloljetnička delinkvencija, predstavljaju grupe pitanja kojima autor posvećuje glavninu ovoga rada.

Strukturno, knjiga je podijeljena u 10 poglavlja. Svako poglavlje počinje šematskim prikazom ključnih tema o kojima se raspravlja u okviru poglavlja, ključnih pojmova koji se koriste za objašnjavanje navedenih tema i popisom zemalja čiji su sistemi ili dijelovi sistema prikazani u konkretnom poglavlju. Na taj način autor vizualno sumira informacije o kojima će biti govora u okviru tog poglavlja i olakšava čitaocu da shvati i memoriše ono što mu se prezentira. Autor se u ovom radu dotiče, u manjem ili većem dijelu, krivičnih sistema 22 zemlje i to : Saudijska Arabija, Venecuela, USA, Kina, Engleska, Francuska, Meksiko, Rimsko carstvo, Rusija, Kanada, Njemačka, Italija, Japan, Nigerija, Španija, Australija, Poljska, Kuba, Fidži, Indonezija, Novi Zeland i Jugoslavija.

U prvom poglavlju autor nastoji da ukaže na osnovne razloge za izučavanje različitih sistema krivičnog pravosuđa. On smatra da

¹ Diplomirani kriminalist, asistent na fakultetu kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu

izučavanjem i upoznavanjem krivičnih sistema drugih zemalja, nacionalni krivično pravni sistem može spoznati sve svoje nedostatke i prednosti, i u tom smislu poduzeti aktivnosti da se svi ti nedostaci otklone i sistem poboljša. Vidljivo je da autor, u eksplikaciji ove problematike, koristi tri osnovne pristupa: historijski, politički, deskriptivni. *Historijskim pristupom* autor nastoji da čitaocu približi sliku o prošlosti, da prezentira krivični sistem u sadašnjosti i time da čitaocu mogućnost da stečena saznanja koristi za kreiranje nekog novog, boljeg krivično-pravnog sistema u budućnosti. *Političkim pristupom* čitalac spoznaje neke aspekte utjecaja politike na pravnu tradiciju nacionalnog krivično-pravnog sistema države. *Deskriptivni pristup* predstavlja jednu specifičnu karakteristiku ovog djela. Naime, autor koristi tematski pristup u objašnjavanju specifičnosti pojedinih krivično-pravnih sistema nekih država i ne upuštajući se u njihovu dubinsku analizu. Time ovo djelo dobiva na značaju, jer ovakav pristup autoru daje mogućnost da se dotakne krivično-pravnih sistema većeg broja zemalja (22), i naglasi njihove najmarkantnije karakteristike. Da bi objasnio kako jedan krivično-pravni sistem funkcionira, autor koristi dvije strategije: strategiju funkcije (procedure) i strategiju institucija (učesnika). Prvom strategijom pokušava dati odgovor na pitanje kako krivično-pravni sistem funkcionira, tj. koje su specifičnosti procedure. Drugom strategijom akcenat se stavlja na institucije (učesnike) koji tu proceduru provode.

Svako poglavlje sadrži posebni dio "impact", u okviru kojega autor nastoji da temi, o kojoj se raspravlja u okviru konkretnog poglavlja, posveti naročitu pažnju. On to radi tako što postavlja niz pitanja na koja bismo, u budućnosti, morali dati odgovore. On time podstiče mentalnu gimnastiku čitaoca ali i daje neke preporuke u smislu kako poboljšati, krivično pravni sistem SAD-a.

U drugom poglavlju autor pristupa kriminalitetu kao općeprisutnom problemu širom svijeta. Imajući tu činjenicu u vidu, on zaključuje da je potrebno poduzeti niz akcija na nacionalnom i internacionalnom planu u borbi protiv ovog fenomena, ali i ukazuje na probleme koji se na tom putu nalaze. Primarni problem u efikasnom suprotstavljanju problemu kriminaliteta autor vidi u nemogućnosti praćenja trendova njegovih različitih pojavnih oblika, a koji su uzrokovani nejedinstvenim statističkim podacima. Naime, kako to autor ispravno primjećuje, nacionalna zakonodavstva različitih zemalja različito nazivaju činjenično iste pojave a to se, nužno, reflektira na statističke pokazatelje.

U okviru ovog poglavlja autor ukazuje na zabrinutost OUN-a koja je naročito došla do izražaja 80-tih godina XX vijeka, a odnosila se na transnacionalni kriminalitet, koji je tada bio poznatiji kao prekogranični kriminalitet. Autor svoje izlaganje ograničava na pet grupa ovih krivičnih djela i to: a) međunarodni organizovani kriminalitet, b) međunarodni terorizam, c) ekonomski kriminalitet, d) krivična djela protiv kulturnog naslijeđa, e) ekološki kriminalitet, uglavnom, iznoseći neke statističke podatke vezane za dinamiku obima izvršenja navedenih krivičnih djela. Iako je iz strukture rada vidljivo da se autor ne bavi kriminološkim temama, on u ovom dijelu rada pravi izuzetak i, *exempli causa*, navodi religiju, socioekonomski status i situacione faktore, kao faktore koje bi se trebalo imati u vidu kada se raspravlja o komparativnim analizama trendova kriminaliteta na međunarodnom nivou.

Treće poglavlje nosi naziv "Američka perspektiva krivičnog prava". Nakon prikaza različitih pristupa problemu kriminaliteta i pokušaja da se čitaocu približi širina i složenost problema kriminaliteta, autor prezentira sistem krivičnog prava SAD-a. Ovdje treba istaći da autor, iako Amerikanac, čitaocima prezentira sistem krivičnog prava SAD-a samo kao osnovu, tjerajući tako čitaoca da sam izvede zaključke o tome da li, i u kojoj mjeri, taj sistem treba mijenjati. Time autor u vrlo "umotanoj" formi izlaže američki krivično-pravni sistem kritici šire čitalačke javnosti. On ilustrira osnovne (esencijalne) elemente dva osnovna dijela krivičnog prava: materijalnog i procesnog. Dosljedan svom deskriptivnom pristupu autor se, za potrebe ovog djela, u eksplikaciji materijalnog krivičnog prava, zadovoljava akcentiranjem generalnih karakteristika i osnovnih principa materijalnog krivičnog prava. Pod generalnom karakteristikama autor podrazumijeva političnost, određenost, jedinstvenost i sankciju. *Političnost* kao karakteristika ukazuje da se samo ona djela koja su protivna normama zakonodavnog tijela (političkog tijela) mogu smatrati krivičnim djelima. *Određenost* podrazumijeva da građani treba unaprijed da znaju koja to djela (činjenja ili nečinjenja) predstavljaju krivična djela i da zakonodavac ne ostavlja nedoumice u pogledu toga, tj. da prilikom opisa bića krivičnih djela izbjegava generalne klauzule i bude što konkretniji. *Jedinstvenost* (jednaka primjena) je karakteristika prema kojoj se materijalno krivično pravo primjenjuje na sve građane jednako bez obzira na rasu, vjeru, spol, dob, ... *Krivična sankcija* je četvrta karakteristika koja je specifična samo za odredbe krivičnog prava.

Kada govori o glavnim principima krivičnog materijalnog prava, autor zapravo, izlaže osnovne elemente pojma krivičnog djela čime želi da ukaže na principe koji moraju biti ispunjeni da bi jedno djelo čovjeka bilo krivično djelo. Ti principi su: a) nedozvoljeno ponasanje (*actus reus*), b) namjera (*mens rea*), c) konkurencija, istovremenost (*concurrency*), d) posljedica, šteta (*harm*), e) uzročnost (*causation*), f) kazna (*penalty*), g) zakonitost (*legality*).

Prije izlaganja krivično-procesnog modela, autor nas podsjeća na ustavnu osnovu krivičnog procesnog prava, pri čemu naglašava potrebu poznavanja 4, 5, 6 i 8 amandmana na američki ustav, jer imaju neposredni utjecaj na krivičnu proceduru, ne umanjujući time posredni utjecaj, i potrebu poznavanja, i ostalih amandmana.

Kada govori o krivičnom procesnom pravu, autor naglašava da se i ovaj dio krivičnog prava sastoji od dva modela koja, za razliku od karakteristika i principa krivičnog materijalnog prava, nisu jednako zastupljena. Zapravo, radi se o modelima koji imaju istie ciljeve-slobodu i sigurnost, ali koji, prilikom ostvarenja tih ciljeva primjenjuju različite, često oprečne procedure.

Osnovna karakteristika *Crime Control modela* je u tome što on smatra da je sloboda toliko važna (najvažnija) da je potrebno poduzeti sve da bi se ona očuvala (spriječio kriminalitet). Ovaj model naglašava potrebu za efikasnošću (brzom procedurom, brzim završetkom), te zahtijeva veliki broj hapšenja i osuda, pri čemu treba težiti da se iz procedure, na njenom samom početku, isključe svi oni za koje je vjerovatno da nisu krivi.

Due Proces model je model koji u borbu protiv kriminaliteta ulazi sa nešto drugačijim konceptom vrijednosti. Ovaj model, također, smatra slobodu vrlo važnom, ali njenu zaštitu vidi u ograničenju ovlasti organa pravosuđa da u nju zadiru. U okviru ovog modela traži se utvrđivanje zakonske krivnje, a ne faktičke. To znači da je akcenat stavljen na zakonitost rada organa pravosuđa, što često utječe na efikasnost postupka.

U četvrtom poglavlju autor nastoji utvrditi kriterije na osnovu kojih bi bilo moguće izvršiti klasifikaciju pravnih sistema koji se javljaju širom svijeta. Uvažavajući notornu činjenicu da svaka država ima svoj pravni sistem kao i činjenicu da nikada pravni sistem jedne zemlje nije prosti duplikat pravnog sistema neke

druge zemlje, on nastoji da utvrdi neke njihove zajedničke karakteristike i na osnovu tih karakteristika izvrši klasifikaciju. Ne ulazeći u detalje on pažnju posvećuje kulturološkoj dimenziji pojedinih pravnih sistema, te karakteristikama materijalnog i procesnog prava. Na osnovu različitosti u pogledu ovih elemenata autor spoznaje da je sve pravne sisteme moguće klasificirati u jednu od četiri pravne tradicije, i to: Običajna pravna tradicija (Common Legal Tradition), Civilna pravna tradicija (Civil Legal Tradition), Socijalistička pravna tradicija (Socialist Legal Tradition) i Islamska pravna tradicija (Islamic Legal Tradition).

Običajna pravna tradicija (Common Legal Tradition) ima svoju osnovu u društveno-ekonomskim odnosima u feudalizmu, sadrži u sebi osnovne principe običajnog prava i princip pravednosti.

Civilna pravna tradicija (Civil Legal Tradition), koju autor izlaže kao najstariju, ima svojekorijene u rimskom i kanonskom pravu, a poseban akcenat stavlja na kodifikaciju.

Socijalistička pravna tradicija (Socialist Legal Tradition) primarno je kreirana u Sovjetskom savezu, gleda na pravo kao na vještačku tvorevinu a svoju konačnu formu dobija kroz marksističko-lenjinističku filozofiju.

Islamska pravna tradicija (Islamic Legal Tradition) ima svoj izvor u šerijatskom pravu i običaju oslanjanja na izjave svjedoka pod zakletvom, koji su karakteristični za arapski svijet.

Iako u ovom poglavlju ističe da se pravni sistemi mogu klasificirati sa obzirom na historijsko-kulturološke, materijalno-pravne i procesno-pravne komponente, autor u ovom poglavlju nastoji rasvijetliti samo prvu, dok ostalim dvjema komponentama posebnu pažnju posvećuje u narednom, petom poglavlju.

U okviru petog poglavlja, koje je naslovio Materijalno pravo i procesno pravo u četiri pravne tradicije, autor nastoji ukazati na specifičnosti pravnih sistema pojedinih zemalja sa obzirom na ove dvije komponente.

Analizom materijalnog prava pojedinih država on spoznaje da se sistemi razlikuju sa obzirom na subjekta koji definira koja se to

ponašanja smatraju krivičnim djelima i koji definira krivične sankcije za takva ponašanja. U običajno-pravnoj tradiciji to rade sudije, u civilno-pravnoj zakonodavci, u socijalističko-pravnoj mnogobrojne državne službe a u islamsko-pravnoj Bog.

U pogledu procesnog prava autor analizira sam postupak suđenja ali i sistem nadzora ustavnosi i zakonitosti (Judicial Review). S obzirom na karakteristike procesa suđenja autor ukazuje da se sistemi mogu razlikovati tri, nauči krivičnog procesnog prava već dobro poznata, tipa krivičnog postupka: akuzatorski (običajno-pravna tradicija), inkvizitorski (civilno-pravna i socijalističko-pravna tradicija i mješoviti (islamsko-pravna tradicija).

Kada je predmet analize sistem nadzora ustavnosti i zakonitosti sudskih odluka, autor konstatuje da nije moguće izvršiti klasifikaciju sistema u okviru navedenih pravnih tradicija. Naime, on uočava tri sistema nadzora ustavnosti i zakonitosti sudskih odluka: decentralizirani, centralizirani (koncentrisani) i mješoviti. Osnovna karakteristika decentraliziranog sistema je da postupak nadzora mogu vršiti svi sudovi u državi (npr. USA, Argentina...), dok kod centraliziranog sistema postoji poseban, i jedini, državni organ (npr. Jugoslavija, Kipar, Austrija, Italija...). Naravno, manji broj država, kombinirajući prednosti jednog i drugog sistema, uvodi mješoviti sistem nadzora u okviru kojeg neke sudske odluke mogu prispitivati svi sudovi u državi a neke samo jedan konkretni sud (npr. Portugal, Brazil, Venecuela...)

Šesto poglavlje nastoji da rasvijetli tri primarna pitanja koja se tiču policijskog posla: organizacijsku strukturu, protivpravno ponašanje policajaca i saradnju policijskih struktura na globalnom planu.

Koristeći se shemom Davida H. Bayley-a autor nastoji čitaocu približiti policijsku strukturu uopšte. On uzima u obzir dva osnovna kriterija: koncept nadzora i komandovanja (centralizirani ili decentralizirani) i broj policijskih jedinica koje treba nadzirati (u jednom ministarstvu, u više ministarstava-koordinirani, u više ministarstava-nekoordinirani), te na bazi ovih kriterija nudi klasifikaciju u šest tipova policijskih struktura.

Jednostruki centralizirani sistem (Single Centralized), koji imaju npr. Irska, Israel, Poljska, Saudijska Arabija, a detaljnije izlaže policijsku strukturu Nigerije.

Jednostruki decentralizirani sistem (single Decentralized) ima jedino Japan i autor mu, naravno, posvećuje pažnju u ovom radu.

Višestruki koordinirani centralizirani sistem (Multiple Coordinated Centralized) imaju Austrija, Engleska i Vels a autor detaljnije izlaže francuski.

Višestruki koordinirani decentralizirani sistem (Multiple Coordinated Decentralized) imaju Australija, Kanada, Indija, a za detaljnije izlaganje autor je odabrao njemački.

Višestruki nekoordinirani centralizirani sistem (Multiple Uncoordinated Centralized) imaju Belgija, Italija, Švicarska a autor posebnu pažnju posvećuje policijskom sistemu Španije.

Višestruki nekoordinirani decentralizirani sistem (Multiple Uncoordinated Decentralized) imaju Mexico i SAD. Naravno da autor izlaže onaj sistem koji više poznaje, a to je u svakom slučaju policijski sistem SAD-a.

Kada govori o protivpravnom ponašanju pripadnika policijskih snaga, autor ne ulazi u dublje promišljanje problema, nego samo navodi da se ta ponašanja mogu kretati od primanja poklona, besplatnih obroka, pa sve do prekoračenja ovlaštenja, korupcije i uključenosti u druge radnje koje imaju obilježja krivičnih djela. Konstatirajući da se ta protivpravna ponašanja mogu razlikovati kako od države do države, tako i u različitim vremenskim intervalima ili periodima autor završava raspravu sa nekoliko otvorenih pitanja nastojeći tako potaći čitaoca na dodatni napor u promišljanju ovog problema. Ključno pitanje koje autor postavlja je «Da li je policijski posao privlačan za tačno određene tipove ličnosti?»

Svjestan činjenice da kriminal «ne poznaje granice», autor u okviru ovog poglavlja nastoji ukratko upoznati čitaoca sa dvije organizacijske strukture koje imaju za cilj borbu protiv kriminaliteta na međunarodnom nivou: Interpolom i Šengenskom grupom (Schengen Group).

Osmo poglavlje autor koristi da bi čitaocu približio sudske sisteme iz međunarodne perspektive. On sudovima pristupa sa aspekta institucija, tj. učesnika u sudskom postupku na način da, najprije, pažnju posvećuje obrazovanju, koje svaki bitni učesnik sudskog postupka, mora imati, misleći pri tome na

odvjetnike odbrane, tužioce i sudije. Slijedeći ovu logiku, autor nastoji da utvrdi i moguće načine na koji se ti subjekti uključuju u sudski postupak i da objasni njihove uloge u postupku. On naglašava da u različitim pravnim sistemima procesom suđenja rukovode, odnosno za presuđenje neke krivične stvari su nadležni, profesionalni suci (Saudijska Arabija), dok se u nekim drugim zemljama (Engleska) u toj ulozi pojavljuju suci porotnici, kao osobe bez pravnog obrazovanja koje je neophodno da bi neko bio profesionalni sudac. I naravno, autor ukazuje na činjenicu da postoje i zemlje u kojima egzistira mješoviti sistem, koji podrazumijeva kombinovano tijelo nadležno za presuđenje krivične stvari, koje se sastoji od profesionalnih sudaca i sudaca porotnika(civila), te kao primjer navodi sudski proces u Njemačkoj.

Pokušaj autora da u ovom djelu izvrši klasifikaciju sudskih sistema sa obzirom na njihove strukturalne, organizacijske karakteristike autor cijeni nemogućim, te se u ovom dijelu rada opredijelio da izloži osnovne karakteristike sudske organizacije nekoliko zemalja, navodeći ih samo kao primjere mnogostrukih različitosti (Francuska, Engleska, Nigerija, Kina, SAD, Saudijska Arabija).

Svjestan problema prevelikog broja osuđenih na zatvorske kazne u Sjedinjenim Američkim Državama, koji ima permanentnu stopu porasta (od 27 zemalja, za koje autor prezentira stopu osoba osuđenih na zatvorsku kaznu/100 000 stanovnika, samo Rusija ima veću stopu od SAD-a), autor u osmom poglavlju nastoji da sagleda stanje ovog problema na međunarodnoj razini, cijeneći da bi na taj način mogao doći do nekih rješenja i time pomoći poboljšanju situacije u svojoj zemlji. Za nešto detaljniju analizu autor je odabrao tri zemlje, od kojih jedna ima vrlo visoku stopu zatvorenih osoba (Poljska), jedna vrlo nisku stopu (Japan) i Australiju koja ima srednje visoku stopu zatvorenih osoba. Njegova analiza pokazuje da bi rješenje za Poljsku moglo biti u promjeni institucionalne strukture, te da bi sudovi u toj zemlji morali malo više koristiti mogućnosti izricanja sankcija koje se izdržavaju van kazneno-popravnih institucija. S druge strane, autor smatra da bi stopa zatvorenih osoba u Japanu bila mnogo veća kada bi sudovi izricali više zatvorskih kazni. On time želi reći da Japan nema osjetno manju stopu kriminaliteta nego neke druge zemlje, nego da sudovi u toj zemlji mnogo češće izriču sankcije koje se izdržavaju van kazneno-popravnih institucija.

Što se tiče problema SAD-a autor smatra da sudovi jednostavno moraju naći načina da smanje broj osoba u zatvoru, te sa izvjesnom dozom ironije predlaže da to mogu uraditi bilo smanjenjem broja onih kojima izriču tu sankciju, bilo povećanjem broja onih koje otpuštaju iz zatvora.

U devetom poglavlju autor se fokusira na jedan, izuzetno bitan, segment pravosudnog sistema- sudski sistem za maloljetnike. On konstatuje da je problem kriminaliteta koji vrše maloljetnici prisutan u svim državama te da se na osnovu istraživanja provedenih širom svijeta mogu utvrditi i osnovne karakteristike maloljetnih prijestupnika i krivičnih djela koja oni(e) vrše. On tu prije svega naglašava da postoje razlike u pogledu stope kriminaliteta izvršene od strane maloljetnih muškaraca ili djevojaka (2 do 4 puta češće vrše muškarci), zatim da muškarci 1,5 do 2 puta više vrše imovinske delikte, da vrsta izvršenog krivičnog djela u korelaciji sa starosnom dobi maloljetnika (14-15 vandalizam, 16-17 imovinski delikti, 18-20 nasilni kriminalitet), da je stopa kriminaliteta u korelaciji sa odnosom maloljetnika sa roditeljima, itd. Također autor naglašava da postoje razlike u poledu minimalne starosne dobi neophodne da bi se mogla zasnovati krivična odgovornost (Singapur i Nigerija 7, Engleska 10, Kanada i Jamajka 12, Italija, Japan i Rumunija 14, Norveška 15, Argentina, Kuba i Portugal 16).

Kada govori o reakciji na kriminalitet maloljetnika autor naglašava da uvijek postoje dvije oprečne tendencije: tendencija da se učini ono što je najbolje za maloljetnika i tendencija da se zaštiti društvo. Činjenica je da ove dvije tendencije ne bi trebale da se međusobno isključuju ali, kako kaže autor, teško je dati istu važnost objema u isto vrijeme. U zavisnosti od toga koju tendenciju smatraju važnijom, širom svijeta postoje različiti modeli reagovanja na kriminalitet maloljetnika, a autor daje njihovu klasifikaciju u četiri grupe: model za dobrobit (Welfare Model) koji postoji u Australiji i Novom Zelandu, legalistički (Legalistic) u Jugoslaviji i Italiji, korporacijski (Corporatist) U Engleskoj i Velsu, učesnički (Participatory) u Kini i Kubi. Prvi model akcentira potrebu da se vodi računa o dobrobiti maloljetnika, te da bi reakcija na njihovo ponašanje trebala biti više neformalna. Legalistički model prihvata tu filozofiju ali smatra da se prava djeteta moraju zaštititi u okviru tradicionalnog sudskog sistema. Ovako oprečni stavovi učinili su da neke zemlje pokušaju kombinirati njihove pozitivne strane i tako je nastao korporacijski model, koji daje mogućnost da, u zavisnosti od težine krivičnog djela, prema

maloljetniku bude primjenjen formalni ili neformalni postupak. Posljednji model fokusira potrebu edukacije maloljetnika.

U posljednjem, desetom poglavlju, autor djelomično odstupa od metodologije koju je koristio u izlaganju tema koje prezentira u ovoj knjizi. Za razliku od prvih devet poglavlja gdje je koristio tematski pristup, nastojeći time da pojedine segmente krivično-pravnog sistema prezentira podacima iz što više zemalja, u ovom poglavlju autor u centar svoga promišljanja uzima samo jednu zemlju-Japan. On to, kako i sam kaže, čini iz dva razloga. Prvo, Japan ima izuzetno nisku stopu zatvorenih osoba. Drugo, Japan je maksimalno iskoristio ideje koje postoje širom svijeta, a koje se odnose na krivično-pravni sistem, i prilagodio ih svojim kulturološkim osobenostima.

To je, prema mišljenju autora, ključni cilj koji ima komparativno izučavanje krivično-pravnih sistema.

Djelo koje smo analizirali na prethodnim stranicama zasigurno zaslužuje pozitivnu ocjenu. Uvjeti globalizacije na svim terenima društvenog života nisu zaobišli ni kriminalitet. Internacionalizacija kriminalnih aktivnosti već danas ima za posljedicu neposredno susretanje više pravnih sistema prilikom rješavanja složenih krivičnih slučajeva sa elementom inostranosti. Autor je to znalački prepoznao i ponudio čitlačkoj javnosti djelo koje na jednom mjestu sadrži najosnovnije elemente krivičnih sistema velikog broja zemalja, neophodne za njihovo što bolje razumijevanje. Cijeneći da ovo djelo predstavlja izuzetan doprinos nauci krivičnog prava, koji ćemo moći cijiniti tek za nekoliko godina, preporučujemo ovo djelo svima koji su u neposrednom kontaktu sa problemom kriminaliteta, pri čemu prije svega mislimo na pravnike i kriminaliste, postdiplomce na pravnim fakultetima i na Fakultetu kriminalističkih nauka, ali i drugima i koji bi se u svom svakodnevnom životu vrlo lahko mogli susresti sa krivično pravnim sistemom neke druge zemlje.